

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA
GENETIŠKAI MODIFIKUOTŲ ORGANIZMŲ VALDYMO PRIEŽIŪROS KOMITETO
POSĖDŽIO
PROTOKOLAS

d. Nr. <dokumento numeris>
Vilnius

Posėdžio pirmininkas – Danas Augutis.

Posėdžio sekretorius – Virginija Kalesinskienė.

Dalyvauja Vilmantas Graičiūnas (Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupės vyresnysis patarėjas), Odeta Pivorienė (Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupės vyr. specialistė), Rolandas Valatkevičius (Žemės ūkio ministerijos Maisto pramonės ir kooperacijos skyriaus patarėjas), Gintaras Brazauskas (dr., Lietuvos biotechnologų asociacijos narys), Rolandas Meškys (prof. dr., Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro Biochemijos instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas), Eimantas Pranauskas (Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijos generalinio direktoriaus pavaduotojas), Dalia Koryzienė (Aplinkos apsaugos agentūros prie Aplinkos ministerijos Gyvosios gamtos licencijavimo skyriaus vyriausioji specialistė), Algimantas Paulauskas (prof. habil. dr., Lietuvos žaliojo aljanso pirmininkas), Marius Šulga (Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos Aplinkos kokybės departamento Taršos prevencijos ir cheminių medžiagų kontrolės skyriaus vyriausiasis specialistas), Aurelijus Benetis (Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Fitosanitarijos skyriaus vyriausiasis specialistas), Indrė Stoškuvienė (Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Maisto rizikos vertinimo skyriaus vedėja), Jolita Martutaitytė (Žemės ūkio ministerijos Maisto pramonės ir kooperacijos skyriaus vedėja), Sigitas Siriukaitis (Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Veterinarinių vaistų ir pašarų skyriaus vedėjas), Snieguolė Trumpickaitė-Dzekčiorienė (Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos vyriausioji veterinarijos gydytoja-valstybinė veterinarijos inspektorė), Simona Pilevičienė (dr., Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto Molekulinės biologijos ir genetiškai modifikuotų organizmų tyrimų skyriaus vedėja).

Darbotvarkė:

1. Lietuvos pozicijos apie naujas genomines technikas (toliau – NGT) aptarimas. Institucijų atstovų pagal kompetenciją pasisakymai apie atnaujintos pozicijos rengimą.
2. Europos Komisijos (toliau – EK) klausimynas dėl naujų technikų.
3. Prancūzijos atvejis dėl išsisejusių pakelėse neautorizuotų genetiškai modifikuotų (toliau – GM) rapsų ir kokie turėtų būti Lietuvos veiksmai.
4. Kiti klausimai.

1. SVARSTYTA. Lietuvos pozicijos apie naujas genomines technikas (toliau – NGT) aptarimas institucijų atstovams pasisakant dėl atnaujintos Lietuvos pozicijos rengimo.

Pranešėjas Pirmininkas D. Augutis pristatė darbotvarkės klausimus ir paprašė atstovų aktyviai dalyvauti pasisakant šiuo klausimu, kad būtų galima surinkti informaciją Lietuvos pozicijai parengti.

G. Brazauskas iškėlė problemą dėl technologijų, procesų reguliavimo, o ne paties produkto. Naujos technologijos yra nevienalytės, skirtingais metodais galima gauti produktus, kurie nesiskirs nuo tradiciniu būdu gautų produktų. Jie nesiskirs nuo to, ką turime natūralių mutacijų keliu arba naudojant įprastinės selekcijos būdą. Atsižvelgęs į tai, siūlė keisti poziciją vertinant galutinį produktą ir kokie pokyčiai vyko ir tik tada nuspręsti, ar turi būti reguliuojamas poveikis.

R. Meškys siūlė apsiriboti tuo, kad jei neįvedama nauja genetinė medžiaga to paties organizmo ar kita, reikėtų tai prilyginti klasikiniam metodui. Kitaip nebus galimybės atsekti ir kontroliuoti. Su CRISPR sistemomis galima įvesti naują medžiagą, todėl turėtų išlikti visi reguliavimai, taikomi ir kitiems genetiškai modifikuotiems organizmams (toliau – GMO).

R. Valatkevičius patikslino, kad šiuo metu vyksta svarstymai EK tik dėl dviejų dalykų: EK kitų metų II ketvirtį siūlys svarstyti 2 konkrečius NGT – *tikslinės mutagenezės* ir *cisgenezės* metodus *augaluose*. 2019 m. buvo kalbėta apie pritarimą Lietuvos pozicijai. Nors dabartinis teisynas pasenęs ir neatitinka mokslo laimėjimų, tačiau jis galioja; norint keisti šią poziciją, reikėtų tai organizuoti Vyriausybės lygiu, o ne atskiros institucijos siūlymu. Dviejų metodų augaluose pasiūlymas ir EK poveikio vertinimo studija parengta tik dėl šių 2 metodų su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. Ar rizikos vertinimas ir atsekamumas turi likti kaip tradicinių GMO, neaišku, nes tam tikrais atvejais atsekamumas neįmanomas. Visi šie klausimai ir informacija turi būti pristatyta Vyriausybei norint pasitikrinti, ar ši Vyriausybė palaiko dabartinę poziciją, nes po metų turėsime reaguoti į EK pasiūlymą.

D. Augutis sakė, kad reikėtų atnaujinti šią poziciją. Norint sužinoti problemos mastą ir pobūdį, reikia daugiau informacijos. Vyriausybė dėl pozicijos apsispręs, tačiau svarbi institucijų atstovų nuomonė, gal paaiškės, kad šio klausimo iš viso neverta kelti.

R. Meškys pateikė siūlymą dėl žodžio „taškinė“ supratimo ir naudojimo platesne prasme, kol neatsiranda svetimas fragmentas. „*Targeted mutagenesis*“ nėra taškinis, bet atitinka intarpus ir delecijas. Mokslininkai neprieštarautų tokiai apibrėžčiai, kai Lietuvoje šios technologijos vystomos, todėl būtų neprotinga tam užkirsti kelią. Nors kalbama tik apie augalus, bet turėtų apimti ir gyvūnus.

R. Valatkevičius atkreipė dėmesį, kad EK pasiūlyme akcentuojamas tvarumas. EK identifikavo, kad naujų metodų taikymas augalams galėtų padėti įgyvendinti žaliajo kurso tikslus, t. y. augalų atsparumas biotiniam ir abiotiniam faktoriams, geresnis medžiagų įsisavinimas, kas daroma nuo 1994 m. su tradiciniais GMO, nors priešininkai teigia, kad tikslai – sumažinti badaujančių skaičių, pesticidų naudojimą neįgyvendinti. Norintys palikti naujus genomo redagavimo metodus GMO teisyne sako tą patį, kad tikslai nebus pasiekti. Tą sako ir turintys ekologinius ūkius. Kodėl pasirenkami augalai? Apie juos yra daugiausia informacijos, todėl reikėtų apsiriboti augalais ir atnaujinti poziciją atsižvelgus į labai konkrečius dalykus.

R. Meškys siūlė, kad minėtus metodus būtų leista naudoti produktams su atitinkamomis tvarkomis, taip pat inicijuoti tyrimus su kitais organizmais.

D. Augutis akcentavo, kad ši diskusija svarbi atnaujinant Lietuvos poziciją. Jos derinimas bus ilgas procesas – pradžioje siaurame, vėliau tarpinstituciniame lygyje, todėl svarbu, kad pasisakytų tiek mokslo institucijos, tiek asociacijos, nes visų nuomonė svarbi.

I. Stoškuvienė pažymėjo, kad Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – VMVT) atlieka rinkoje esančių produktų kontrolę, todėl atskiros pozicijos šiuo klausimu pareikšti negali. Kai bus priimti teisės aktai, VMVT juos įgyvendins. VMVT tiria, ar nėra neleistinių GMO, taip pat ženklavimo reikalavimus. Atnaujintą poziciją derins institucijos viduje.

NUTARTA:

1. Mokslininkų ir institucijų atstovų pozicijas ir siūlymus panaudoti rengiant Lietuvos poziciją dėl EK pateiktų 2 metodų taikymo augalams.

2. Atnaujintos pozicijos projektą derinti institucijų viduje ir tarp institucijų, kelti klausimą Vyriausybėje dėl Lietuvos pozicijos atnaujinimo ir teisyne, jei tam būtų pritarta, peržiūros.

2. SVARSTYTA. EK klausimynas dėl naujų technikų.

Pranešėjas **O. Pivorienė**. Kvietė rimčiau žiūrėti ir pagal kompetenciją užpildyti EK viešųjų konsultacijų klausimyną EK svetainėje „*on-line*“ formatu, išsakyti poreikius, nuomonę ir problemas dėl augalų, sukurtų tikslinės mutagenozės ir cisgenozės metodų reguliavimo, galimo atsekamumo, ženklavimo ir kt. klausimų. Pareikšti nuomonę ragino iki š. m. liepos 22 d.

R. Valatkevičius pasiūlė skelbti EK klausimyną Aplinkos ministerijos interneto svetainėje, kad galėtų susipažinti daugiau ne tik institucijų, bet ir visuomenės narių.

NUTARTA:

1. Paskelbti Aplinkos ministerijos *facebook* arba Aplinkos ministerijos interneto svetainėje kvietimą užpildyti EK klausimyną.

2. Paskelbto EK klausimyno Aplinkos ministerijos interneto svetainėje nuorodą persiųsti GMO valdymo priežiūros komiteto nariams.

3. SVARSTYTA. Prancūzijos atvejis dėl išsivysusių pakelėse neautorizuotų GM rapsų ir kokie turėtų būti Lietuvos veiksmai.

Pranešėjas **D. Augutis**. Dėl galimai išsivysusių GM rapsų sėklų Lietuvoje buvo atlikti tyrimai. Norima išsiaiškinti, kokia turėtų būti monitoringo sistema, ar turėtume tęsti tyrimus. Anksčiau tokie tyrimai finansuoti Europos Sąjungos (toliau – ES) lėšomis.

O. Pivorienė informavo: š. m. balandžio mėnesį gautas pranešimas apie Prancūzijoje aptiktus neautorizuotus ir pasklidusius pakelėse GMO rapsus. Priminė, kad 2019 – 2020 m. Aplinkos ministerija vykdė Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuotą projektą „GMO rizikos poveikio aplinkai vertinimo studija“, kurį atliko Vytauto Didžiojo universitetas su Lietuvos agrarinių ir miškų mokslo centru, Nacionalinio maisto veterinarijos rizikos vertinimo instituto akredituota GMO laboratorija. Vienas projekto tikslų – įvertinti galimai išsivysusio GM rapsu Lietuvos teritorijoje situaciją ir parengti GMO rizikos poveikio aplinkai vertinimo studiją su išvadomis ir rekomendacijomis dėl veiksmų siekiant stiprinti GMO rizikos poveikio aplinkai vertinimą ir valdymą. Iš viso paimtas 141 rapsu mėginys iš prioriteto tvarka pasirinktų 5 vietų, geležinkelio ir automagistralės A1 ruožų. Nors tyrimo metu neaptikta neautorizuoto GM rapsu, tačiau, siekiant išsaugoti natūralias populiacijas, GMO monitoringas turi būti atliekamas nuolat.

A. Benetis priminė, kad Augalininkystės tarnyba ima mėginius iš siuntų, tranzitu gabenamų į Kazachstaną ir Rusiją, daugiausia tai – linų sėklos. Per metus paimama apie 20 mėginių iš pasėlių. Mėginių kiekiai suderinti su Žemės ūkio ministerija. Gėlių ir sėklų bendrai yra apie 100 mėginių per metus. Iš jų rapsų daugiau kaip 20 mėginių iš pasėlių. Iš rapsų pasėlių GMO nenustatyta. Latvija pernai kreipėsi į Lietuvą dėl neautorizuoto GM rapsu sėklų įvežtų į šalį. Lietuva atitinkamai paėmė mėginius iš žydrinčių rapsu pasėlių, tačiau genetinės modifikacijos juose nenustatė (neaptiko).

R. Valatkevičius žiniomis geležinkelio ruožuose išsivysusių rapsu mėginius imdavo Aplinkos apsaugos agentūra (toliau – AAA). Jo nuomone, kasmetinis aplinkos monitoringas turėtų būti vykdomas, nes tai ne tas pat, ką vykdo Augalininkystės tarnyba ir VMVT. Tai yra aplinkosaugos kompetencijos sritis tirti išsivysčiusius rapsus ir jų plitimą aplinkoje; jo nuomone būtų

naudinga šiuos tyrimus atnaujinti – juos atlikti pasirenkant konkrečius objektus, pavyzdžiui, Klaipėdos uostą ir pan.

D. Augutis informavo, kad šiam tikslui, t. y. mėginiams tirti paprašyta finansavimo iš valstybės biudžeto, tačiau neaišku, ar jis bus skirtas.

S. Trumpickaitė pasisakyme apie pašarus informavo, kad GM pašarai įvežami į Lietuvą, kontrolė bei apskaita vykdoma, nurodant, ar pašaruose yra GMO. Mėginiai imami pagal rekomendacijas, kokių kultūrų, kiek, taip pat mėginiai gali būti imami kilus įtarimų. Tokių atvejų Lietuvoje nebuvo. Neleistinų modifikacijų nerasta, vienintelis neatitikimas, kuris buvo nustatytas –lydraščiuose nepažymėta apie GMO faktorių, nors rastos genetinės modifikacijos leistinos. VMVT kontroliuoja pašarus, produktus, o ne sėklas.

R. Meškys savo pasisakyme atkreipė dėmesį, kad minėtu atveju genetiškai modifikuotos sėklos buvo vežamos į gamyklą, kur spaudžiamas aliejus. Ar yra įvežamos į Lietuvą GM sėklos perdirbimui? Jei taip, reiktų vykdyti pakelių priežiūrą, tikrinti, ar kas nubyra. Jei neįsivežame sėklų – klausimas, kiek vertinga tyrinėti geležinkelio pakraščius. Pažymėjo, kad tai, kas atkeliauja su pašarais, jau yra perdirbta ir yra produktas.

Ar Lietuva importuoja GM rapsus? VMVT žiniomis, į Lietuvą jis įvežamas išspaudų pavidalu, o ne rapsų sėklos. Atlikti tyrimus apsimokėtų, jei būtų įvežamos sėklos.

G. Brazauskas pastebėjo, kad tranzitu gabenamų yra, tačiau nereiktų atmesti ir geopolitinės situacijos dėl jų įvežimo iš Ukrainos ateityje. Dalis GMO legaliai įvežama, pvz., Prancūzijos atvejis, kai juos galima legaliai įvežti perdirbimui, tačiau kaip parodė minėtas atvejis, problema ta, kad įvežtos modifikacijos nebuvo sąraše, kitu atveju gali būti atsitiktinis įvežimas. Vežant per Lietuvą dalis GMO rapsų sėklų išbyra pakelėse ir sudygsa bei subrandina sėklas, todėl kitas aspektas būtų monitoringas kol tai galima detektuoti (nustatyti). Naudojant naujus metodus šios detektavimo galimybės neturėsime. Kaip rodo pavydžiai, tikslingo ar atsitiktinio įvežimo atvejų neišvengsime. Reguliavimas neaiškus – ES bus uždrausta auginti, bet galima įvežti.

R. Valatkevičius paminėjo, kad importu laikoma tik įvežimas iš trečiųjų šalių ir kontrolė vykdoma tik vežant iš trečiųjų šalių. Kas įvežama iš ES šalių, atskiros kontrolės nėra, niekas nekontroliuoja vidaus rinkos. Pasiienio kontrolės poste imami mėginiai, kartais pasitaiko GMO, nors deklaruojami kaip įprasti. UAB „Mestila“ gali atsivežti bet kokią krovinį iš ES, nežinosime, ar tai GMO, ir ką su juo daro.

Atliekant kasmetinį monitoringą rekomenduotina atlikti 20 – 25 mėginius per metus tam tikslui nusimatant lėšų.

NUTARTA:

1. Pasikalbėti su Aplinkos apsaugos departamentu dėl monitoringo organizavimo, jei bus skirta lėšų, reiktų imti mėginius ir juos stebėti. Tai leistų anksčiau gauti informaciją ir atitinkamai į tai reaguoti siekiant valdyti situaciją.

2. Priimant sprendimus dėl monitoringo, įvertinti ir geopolitinę situaciją dėl galimo GMO patekimo į šalį iš trečiųjų šalių ir ES viduje.

4. SVARSTYTA. Kiti klausimai.

Pranešėjas **O. Pivorienė**. Kalbėjo apie šiuo metu vykstančias intensyvas diskusijas ir iniciatyvas dėl augalų, sukurtų naujomis genominėmis technikomis (cisgenezės ir tikslinės mutagenezės), galimo reguliavimo ES, tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu. Iškėlė visuomenės apklausos ir tarptautinės konferencijos Lietuvoje organizavimo poreikį. Ar būtų naudinga išklausti nuomones, apsikeisti informacija apie mokslo pažangą ir išgirsti kitų šalių požiūrį į naujas genomines technikas.

G. Brazauskas palaikė iniciatyvą įvairiais formatais pažymėdamas, kad yra įvairių organizacijų, pasiūlė padėti rasti pranešėjų, jei prireiktų – dėl kontaktų su užsienio partneriais.

R. Meškys pritarė, kad reikia kalbėti ir išklausti nuomonių. Pritarė apklausos organizavimui, tačiau tam reikia rimtai pasiruošti. Apklausos sėkmė priklausys nuo to, kaip profesionaliai ji bus parengta. Klausimai turėtų būti formuluojami profesionaliai, norint išsiaiškinti žinių lygį, kontaktus, problemas ir projektuojant veiksmus ateičiai.

NUTARTA:

1. Pritarti konferencijos organizavimui dėl NGT, dėl formato apsispręsti atsižvelgus į lėšų poreikį ir galimybes joms gauti.

2. Parengti visuomenės apklausos klausimyno dėl NGT projektą ir jį apvarstyti su GMO valdymo priežiūros komiteto nariais.

Posėdžio pirmininkas

Danas Augutis

Posėdžio sekretorius

Virginija Kalesinskiene

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija 188602370, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL GENETIŠKAI MODIFIKUOTŲ ORGANIZMŲ VALDYMO PRIEŽIŪROS KOMITETO POSĖDŽIO
Dokumento registracijos data ir numeris	2022-08-02 Nr. D4-135
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	–
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Virginija Kalesinskienė, Patarėjas, Gamtos apsaugos politikos grupė
Sertifikatas išduotas	VIRGINIJA KALESINSKIENĖ, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-08-01 12:51:22 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-X-L
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-08-01 12:51:54 (GMT+03:00)
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-A, Asmens dokumentu israsymo centras prie LR VRM LT
Sertifikato galiojimo laikas	2021-11-24 08:55:43 – 2024-11-23 08:55:43
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Danas Augutis, Viceministras
Sertifikatas išduotas	DANAS AUGUTIS, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2022-08-01 17:09:09 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-X-L
Laiko žymoje nurodytas laikas	2022-08-01 17:09:20 (GMT+03:00)
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-A, Asmens dokumentu israsymo centras prie LR VRM LT
Sertifikato galiojimo laikas	2020-12-28 08:17:26 – 2023-12-28 08:17:26
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	"Registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "DBSIS, Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, į.k.188774822 LT", sertifikatas galioja nuo 2022-05-19 16:48:06 iki 2025-05-18 16:48:06
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	–
Pagrindinio dokumento priedamų dokumentų skaičius	–
Priedamo dokumento sudarytojas (-ai)	–
Priedamo dokumento pavadinimas (antraštė)	–
Priedamo dokumento registracijos data ir numeris	–
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	DBSIS, versija 3.5.66
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2022-08-22 11:01:09)
Paieškos nuoroda	–
Papildomi metaduomenys	Nuorašą suformavo 2022-08-22 11:01:09 DBSIS